

Norsk Oljemuseum
Årbok 2021

50 år med ti oljebud

Vi har markert flere 50-årsjubileer på oljemuseet de siste årene. I 2015 var det 50 år siden første konsesjonsrunde ble lyst ut. Det neste selvskrevne 50-årsmerket var funnet av Ekofiskfeltet i 2019, og i 2021 var det 50 år siden statsminister Trygve Bratteli åpnet produksjonen på Ekofiskfeltet 9. juni 1971. Han uttalte da de legendariske ordene: «Denne dagen kan bli en merkedag i vår økonomiske historie.»

Samme året, bare en liten uke seinere – 14. juni 1971 – ble Stortingsmelding 76 (1970-71) lagt fram for Stortinget. Dette var den første store oljemeldingen som trakk opp ambisiøse politiske visjoner for det som skulle komme. Allerede under behandlingen av stortingsmeldingen ble de ti punktene fra Industrikomiteens innstilling til Stortinget omtalt som «de ti oljebud» – og har i ettertid gått inn i oljehistorien under dette tilnavnet.

Korona-situasjonen forhindret oss i å markere dette 50-årsjubileet på oljemuseet – slik vi skulle ønsket. Men de ti budene ble likevel viet oppmerksomhet av kolleger, ved publisering av kronikk i Aftenbladet, og ved at olje- og energiminister Tina Bru kom på besøk til museet og bidrog til at oljebudene ble omtalt både på departementets og museets nettsider.

De ti budene kan ses på som en prinsipperklæring om norsk oljepolitikk og er seinere blitt betegnet som «den norske modellen» for forvaltning av olje- og gassressurser. Her ble grunnlaget lagt for politisk styring av petroleumsvirksomheten. Det viktigste budskapet var at staten skal ha kontroll over ressursene – og at oljevirkosmheten skal komme hele landet til gode.

På dette tidspunktet – i 1971 – var det ingen som kunne overskue rekkevidden av den nye næringen. Det er derfor ganske oppsiktsvekkende at et samlet storting omtrent samtidig med produksjonsstarten på Ekofisk klarte å utforme og vedta så robuste politiske retningslinjer som skulle gi viktige føringer for den nye industrien og utviklingen av den norske oljemodellen.

I ettertid kan vi konstatere at enkelte av de ti budene har fått større gjennomslag enn andre. Det første budet om nasjonal kontroll er overordnet, men henger tett sammen med de to neste som legger vekt på Norges uavhengighet – og at oljen skulle gi grunnlag for ny næringsvirksomhet. Et synlig bevis for dette er den store leverandørindustrien som er bygget opp, og som i dag er Norges nest største eksportnæring – etter olje og gass.

Det syvende og åttende budet peker på behovet for en samordning av norske interesser for å etablere et oljemiljø – og særlig tydelig var budet om opprettelsen av et statlig oljeselskap. Dette skulle bli statens forretningsmessige instrument innen leting, utbygging, produksjon, foredling og salg av petroleumsprodukter. Dette budet var den direkte foranledningen til opprettelsen av Statoil året etter – i 1972. Seinere har både rollen og rekkevidden til Statoil (i dag Equinor) i perioder vært omdiskutert. I 2001 ble selskapet delprivatisert og børsnotert – blant annet for å gi selskapet større handlefrihet til å operere internasjonalt.

Det tiende budet spådde at norske petroleumsfunn kunne stille norsk utenrikspolitikk overfor nye oppgaver. I ettertid ser vi at denne spådommen var usedvanlig fremsynt. Flere tiår med diskusjoner om grenseavklaringer overfor Russland i nordområdene, og USA-president Ronald

Reagens strategiske involvering i Troll-utbyggingen i 1982, er gode eksempler på dette. Norges rolle knyttet til europeisk forsyningsikkerhet og globale klimadiskusjoner har også vist oss at råderetten over petroleumsressurser har en viktig geopolitisk dimensjon. Dette har bare blitt forsterket som følge av Russlands pågående krigføring overfor Ukraina. Energiforsyningen til Europa – og særlig gassens rolle – er blitt en betydelig politisk faktor.

Det er ingen overdrivelse å si at de de ti oljebudene som ble vedtatt av Stortinget i 1971, er et ganske enestående politisk håndverk i en internasjonal kontekst. De ti budene ga oss helt avgjørende politiske føringer som har stått seg godt gjennom disse 50 årene. Dette har bidratt til en utvikling mange land i dag misunner oss.

Det eneste hovedtrekket ved utviklingen som de ti oljebudene ikke tok høyde for, er etableringen av Oljefondet, som fikk sitt første innskudd i 1996. Denne begivenheten hadde sitt 25-årsjubileum i 2021 – og ved utgangen av året var oljefondets bokførte verdi over 12 000 milliarder kroner! Vi kan bare spekulere på hva verdien vil være ved Oljefondets 50-årsjubileum.

Stavanger, 12. april 2022

Finn E. Krogh
Direktør